

Таким чином, як бачимо, драматична гра ставить на місце сухого зубріння та заучування матеріалу живий та яскравий образ, глибоке та емоційне переживання, розвиваючи тим самим творчі здібності молодших школярів.

Розвиваючи педагогічні потенції драматичної діяльності учнів, її роль в активізації навчального процесу, творчого, художньо-естетичного та морального виховання, необхідно відзначити, що на протележність професійному театру головний вплив вона має на самих учасників, а не на глядачів (останніх може і не бути). І якщо навіть є кінцевий результат – створено спектакль, головні розвиваючі фактори лежать у підготовчій роботі до нього. Саме в цьому проявляється цінність залучення театрального мистецтва, як методу викладання.

Надзвичайний внесок в драматичну роботу на уроках в початковій школі зробила Заслужений вчитель України Н. С. Вітковська. Розуміння, що та або інша наукова інформація засвоюється молодшими школярами легше, емоційніше, а отже, ефективніше, коли перекласти її на образну казкову мову призвело Надію Семенівну до створення навчальних казок. Особливо ефективні навчальні казки з елементами драматургії, виразного читання, читання в особах, інсценізації тощо. На початку головним «актором» є сам учитель. Він заряджає вихованців своєю здатністю до перевтілення, вміння виконувати різні ролі, а водночас допомагає легко, непомітно засвоїти досить складні теми шкільної програми.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Отже, театралізація у початкових класах - це ще одна можливість учнів виявити себе, показати аспекти свого всебічного розвитку, дозволяє кожній дитині проявити власну активність, повністю розкрити емоційні можливості, розгальмувати рухи, підвищити самооцінку, розкрити та розвинути творчі здібності, покращити пам'ять, збагатити словниковий запас, тобто виховати інтелектуально та духовно розвинену особистість. Діти народжуються з певними нахилами, які є не лише біологічним продуктом, а й продуктом суспільно-історичного розвитку. На їх основі виникають різні психічні якості (відчуття, сприймання, уявлення, пам'ять, мислення, почуття). Та ці якості виникають не самі по собі. Вони формуються у процесі творчого розвитку дитини, у процесі її діяльності, стосунків із зовнішнім світом. Але це можливо лише за тієї умови, якщо звертатись до театралізації систематично, не лише в позаурочний час, а також безпосередньо під час навчального процесу. Адже «театралізація» – це та сама гра, через яку дитина має змогу пізнавати світ, «приміряючи» на себе різні речі.

Література

1. Артемова Л.В. Театр і гра: дома, у дитячому садку, в школі. – К.: ТОВ “Томіріс” 2002. – 292 с.
2. Воропаєв Є. Психолого-педагогічні проблеми дитячого театрального співтовариства // Обдарована дитина. – 2004. - №4.- С. 48-54.
3. Гриббэн Т. Не в пижаме дело, или То, что действительно нужно вашему малышу. – К.: Грант, 1996. – 48 с.
4. Коваль Т. В. Реализация воспитательного потенциала народной песни в украинской этнопедагогике / Т.В. Коваль // Веснік Мазырського дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя І. П. Шамякіна : навуковы часопіс / гал. рэд. В. В. Валетаў. – Мазыр : УА МДПУ імя І. П. Шамякіна, 2014. – С. 77-82.
5. Станиславский К.С. Театральное искусство [Собр.соч. в 8 т.] / К.С.Станиславский – М.: Искусство, 1954-1961. – Т.8. 268 с.
6. Сухомлинский В. А. О педагогической культуре / В. А. Сухомлинский // Сухомлинский В. А. Избр. пед. соч. : в 3-х томах / В. А. Сухомлинский. –М. : Педагогика, 1981. – Т. 3. – С. 204-216.
7. Сухомлинський В.А. Серце отдаю детям / Сухомлинський В.А. – К.: Радянська школа, 1971.– 123 с.
8. Театр і гра вдома, у дитячому садку, в школі: [Пер. з рос. – 2 вид.] – К.: Томіріс, 2002 – 291 с.

УДК 792.5

К. Колосовська,

здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

K. Kolosovska,

Vinnitsia State Pedagogical University

named after Mykhailo Kotsyubynsky

РОЛЬ МУЗИЧНОГО СУПРОВОДУ В ЕМОЦІЙНОМУ СПРИЙМАННІ ТЕАТРАЛІЗОВАНОГО ДІЙСТВА

THE ROLE OF MUSICAL ACCOMPANIMENT IN THE EMOTIONAL PERCEPTION OF THEATRICALIZED ACTION

Анотація. В статті йдеться про театр та важливість музичного супроводу в емоційному сприйманні театралізованого дійства. Розглянуто особливості впливу музики на глядача під час перегляду вистави в театрі.

Annotation. The article deals with theater and the importance of musical accompaniment in the emotional perception of theatrical action. The peculiarities of the influence of music on the spectator while watching a play in the theater are considered.

Ключові слова : музика, театр, актори, супровід, вистава.

Key words: music, theater, actors, accompaniment, performance.

Постановка проблеми. Зі світом звуків пов'язано майже все, що відбувається у природі. Інтонаційна мова музики універсальна, вона здатна впливати на людей, породжувати в них емоції та почуття. Музика здатна відтворювати картини предметного світу та людських переживань за допомогою специфічних засобів виразності. Музику вважають особливою мовою людського спілкування. Там де закінчується слово, починається музика, зауважував Р. Шуман. Найтонші, потаємні, внутрішні сторони душі людини доступні музичним звукам, виступають основою особливої образності в музиці. Музичні звуки, побудовані в певну ладово-ритмічну систему ніби виростають з почуттів, емоцій, душевних станів композитора.

Театральне мистецтво має синкретичну природу. Ми не можемо собі уявити жоден вид театру без музики, оскільки музика є невід'ємною його складовою. Який вплив має театр та музика на школярів? Театральна творчість школярів має значний потенціал для їхнього розвитку. Участь дітей у будь-якій театральній постановці примушує їх творчо думати, аналізувати, давати оцінку дійовій особі, партнеру, собі, тобто бути постійно в процесі пізнання, відкривати нове в собі і в навколишньому світі. Театральне мистецтво формує в дітей цілісний погляд на світ, створює можливість не лише для естетичного сприйняття, естетичного оцінювання, але, насамперед, естетичної діяльності, що формує творця, активну, ініціативну особистість.

Проблема впливу мистецтва на формування та розвиток особистості здавна цікавила науковців. Сучасний період розвитку освіти характеризується актуалізацією питань оптимізації процесів формування і розвитку емоційно-пізнавальної сфери юного покоління. На думку знаних науковців теорії виховання засобами мистецтва (зокрема таких, як Л. Масол, О. Шевнюк, Н. Миропольська, Н. Мозгальова) головною умовою забезпечення ефективних педагогічних дій виховної роботи з дітьми є активне запровадження поліхудожніх засобів. Науково-методичний напрямок дослідницьких надбань з цієї проблематики представлено у роботах О. Білас, І. Барановської, Т. Гризоголазової, О. Комаровської, М. Мельничук, О. Хижної, Л. Хлебнікової та інших, які на основі положень про органічну поліхудожню природу музичного театру вивчають різні аспекти застосування музично-театральних форм і методів роботи в естетичному вихованні учнівської молоді. Вчені вивчали функції музичного мистецтва, досліджували його вплив на емоційність сприймання театрального дійства, з'ясовували виховні та поліхудожні можливості.

Мета статті дослідити особливості створення музичного супроводу до театральних вистав, розкрити його вплив на емоції глядачів під час перегляду.

Виклад основного матеріалу. Що ж таке театр? Театр – це вид мистецтва, що відображає життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами. На відміну від літератури, музики, живопису, скульптури мистецтво театру є насамперед мистецтвом живих діючих сценічних образів [5]. Також театр – це установа, що здійснює сценічні вистави певним колективом артистів і приміщення, будинок, у якому відбуваються вистави. Театр має кілька видів своєї роботи: існують вистави, де ролі грають люди; є театр ляльок, де головні герої – театральні ляльки, якими керують, та які не є іграшками в прямому розумінні.

Головним носієм театральної дії є актор, у творчості якого втілена суть театру: здатність захоплювати глядачів художнім видовищем безпосередньо, що протікає в них на очах життя, творчим процесом її втілення. Акторський образ створюється на основі п'єси і її тлумачення режисером — постановником спектаклю. Проте актор залишається самостійним художником, здатним лише йому одному доступними засобами відтворити на сцені живий людський образ, передати складність і багатство людської психології. (див. акторське мистецтво).

Характерною особливістю театального мистецтва є його неповторність у часі: кожен спектакль існує тільки в момент його відтворення. Якщо виконавське мистецтво з розвитком техніки аудіозапису одержало можливість фіксації й подальшого багаторазового відтворення, ідентичного первісному, то адекватний відеозапис театального спектаклю в принципі неможливий: дія нерідко розгортається одномоментно в різних частинах сцени, що надає об'єм дії, що відбувається й формує гаму тонів і півтонів сценічної атмосфери. При крупних планах зйомки нюанси загального сценічного життя залишаються за кадром; загальні ж плани занадто дрібні й не можуть передати всіх деталей.

Всі театральні дійства мають музичний супровід. Музика супроводжує дії акторів на сцені. З історичних джерел відомо, що музика в театрі з'явилася в V ст. до н.е. Все почалося з Давньої Греції, де хор в античних грецьких трагедіях був невід'ємним елементом вистави. Він перебував на оркестрі і виспівував вірші, в яких виправдовував або засуджував дії головних героїв. Актори також нерідко переходили на спів, щоб створити максимальну емоцію. До складу хору входило 12-15 осіб. Вони виконували функцію створення атмосфери в необхідній сцені.

В епоху Середньовіччя в основі театральних постановок лежали релігійні сюжети. Вони були насичені духовною музикою, месами і літургіями. Їх виконував церковний хор. Після було Італійське Відродження. Театр почався з втілення комедії Дель Арте, в якій музика грала не останню роль. З'явився перший оркестр, який був не численний і складався з труб, гітар, барабанів та інших ударних інструментів [2].

З розвитком театру стали з'являтися його нові жанри. Опера, тісно пов'язана з драматичним професійним театром, що виводить на перший план співака, актора-виконавця, вимагала вже не просто легких мелодій у супроводі дії. Тут було потрібно щось більше і грандіозне. Внаслідок стали з'являтися дуети, арії, терцети, які виконувалися під акомпанемент великих оркестрів. У XIX – XX століттях в драматичному західноєвропейському мистецтві стали з'являтися нові театральні форми – пролог, опера-водевіль, дивертисмент. Певні музичні номери включені в п'єсу самим драматургом. Вони є її органічною частиною і мають виконуватися в кожній постановці. З цією метою залучаються композитори, які створюють музичне оформлення для конкретної постановки. Завдання режисера – відібрати підходящі фрагменти з різних творів для п'єси. Ті театральні постановки, в яких музика включена за задумом драматурга (автора твору) називаються музичними п'єсами. Вони супроводжуються сольним або хоровим співом, грою на музичних інструментах, військовим або бальним оркестром. Музика, як правило, звучить за сценою, актор імітує гру на інструментах і спів, якщо так передбачено. Постановки можуть супроводжуватися танцювальними сценами. Сьогодні в якості музичного оформлення вистави переважно використовується звукозапис. Крім театральних музичних номерів зі сценічними діями, існують великі інструментальні п'єси – Антракти і Увертюра. Музика супроводжує всю постановку або цілі окремі акти. Часто театральні п'єси, написані великими композиторами, в концертах виконуються в первісному вигляді. Наприклад, Л. Бетховен написав вступний твір до драми Гете «Егмонт», а Мендельсон-Бартольд до комедії Шекспіра «Сон в літню ніч».

У своїх наукових роботах Олеся Білас описувала функції музики в театральних виставах. Вона підкреслювала, що музику до драматичного театру варто розглядати як суверенну художньо-естетичну систему, що потребує своїх особливих методів дослідження [1].

Підтвердження тому знаходимо і в поширених видах систематизації синтетичних жанрів. Наприклад, відомий російський музикознавець Арнольд Сохор визначає функційність жанрів за історично складеними умовами виконання і рецепції. В зв'язку з цим головний акцент дослідник кладе на формальні і асоціативно-змістовні параметри, тобто поділяє всі існуючі жанрові різновиди на групи концертних, масово-побутових і культових (обрядових) музичних театральних жанрів [4].

Музика відображає суб'єктивний коментар автора, може включатися як «позасценічний елемент», тобто розкривати емоційний, змістовний підтекст дії, або передбачати наступні події (найчастіше цей тип музичного оформлення використовується в кіно. Можна тут навести елементарний приклад: герой піднімається сходами чи йде по дорозі, не підозрюючи про нещастя, яке має з ним статись за мить; глядач передчуває це завдяки напруженій тривожній музиці, що супроводжує «безневинну» ходу героя). Тобто в контексті театральних сцен музичний ряд отримує автономні драматургічні завдання, важливі для художнього образу. Зрештою, музика у виставі може передавати узагальнений настрій драматичної п'єси, коли композитор трактує її зміст як своєрідне лібрето, що спонукає до формування власної інтонаційної художньої концепції. Вона адресована безпосередньо глядачеві, і розрахована на те, що він не лише зрозуміє її роль у художньо-драматичній цілості, але й сприйме як самодостатню мистецьку вартість.

Візьмемо за приклад виставу «Маруся Чурай» за Ліною Костенко . Віктор Камінський тут послідовно впроваджує принцип театралізації музичної мови. Вистава настільки насичена музичними номерами, що в жанровому вимірі цілком відповідає музично-драматичному класичному театрові. Особливу роль відіграють стилізовані постаті кобзарів, які з'являються після кожної відносно завершеної сцени, проте з сучасними гітарами, і таким чином надають виставі цілісності та певної наскрізності розвитку. В драматургічному сенсі виконуючи функцію «хору – коментатора подій», підпадаючи під класифікацію образів-символів театру-дійства, за музичним виразом їх номери являють собою зразок поєднання традицій і новаторства. Традиційність тут передусім концентрується в стилізації епічно розповідної манери, необхідної для символу кобзарства. Сучасний же сегмент породжений тим же «правом імпровізаційності», яке надає композиторові думна рецитация, не обмежена жодними класичними канонами гармонії, метру та фактури. Тому й дисонантні послідовності, вільна часом примхлива метро-ритмічна перемінність, синтез кантিলени і декламації в номерах кобзарів сприймається цілком природно і невимушено. Так постановники могли виражати почуття героїв п'єси завдяки музиці .

А який вплив ця саме музика має на глядача?. В першу чергу музика допомагає глядачам краще зрозуміти , які саме емоції переживають герої п'єси. Музика надає настрою. Вона захоплює, інколи інтригує глядача. Завдяки музичному супроводу п'єса стає цікавішою та зрозумілішою.

У театрі музика є важливим засобом характеристики сценічних положень і образів, невід'ємним компонентом драматургії вистави. У драматичних постановках музичний супровід створює певну емоційну атмосферу. У поєднанні з іншими засобами вона відтворює національний, історичний і локальний колорит, поглиблюючи характеристики персонажів. Музика сприяє драматичної кульмінації, підкреслюючи переломні моменти в п'єсі. В інших жанрах творів вона також грає важливу роль: в казкових, фантастичних і ліричних сценах вона підкреслює всю красу і повноцінність того, що відбувається на сцені.

Висновки

Отже, театр це справді дуже фантастичний та захоплюючий вид мистецтва. Він має вплив, як на дорослих, так і на дітей. Театральне дійство дає змогу розвивати свою творчість та фантазію. Музика надає художньому образу емоційну забарвленість, викликає та залишає в пам'яті певні асоціації, які перетворюються на емоційний відгук глядача на дію, що відбувається на театральній сцені. Музичний супровід дає змогу поглибити враження та почуття під час перегляду вистави, залишає яскраві враження та спогади.

Література

1. Білас О. Функції музики в театральних виставах [Електронний ресурс] / Олеся Білас – Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzlma_2013_29_7.pdf.
2. Барановська І.Г. Театр ляльок в початковій школі: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2015. 170с.
3. Муляр Н. Виховання дітей молодшого шкільного віку засобами театального мистецтва [Електронний ресурс] / Наталія Муляр – Режим доступу до ресурсу: <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/12/003-15.pdf>

4. Театр [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80>.
5. Театр - словник української мови [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrlit.org/slovnyk/%D1%82%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80>.

УДК 373.31

В. Країло,

здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

V. Krailo,

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ТЕАТР-ПРИРОДИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

NATURE THEATER AS A MEANS OF SOFT SKILLS FORMATION IN PRIMARY SCHOOL PUPILS

Анотація. У статті висвітлено дефінітивний аналіз поняття «soft skills», виокремлено його основні складові, а саме: емоційний інтелект, креативність, раціональне використання часу, вміння відстоювати власну думку, комунікувати, спільно працювати в команді тощо. Нами обґрунтовано важливість та розкрито багатозначність театральної діяльності у процесі формування soft skills молодших школярів. Проведено опитування серед педагогів початкової школи для встановлення ролі театру в житті учнів. Визначено виховний та розвивальний вплив театру природи, описано підготовку дітей до цього дійства.

Abstract. The article highlights the definitive analysis of the concept of "soft skills", highlights its main components, namely: emotional intelligence, creativity, rational use of time, the ability to defend their own opinions, communicate, work together in a team and more. We have substantiated the importance and revealed the significance of theatrical activities in the process of forming soft skills of junior schoolchildren. A survey was conducted among primary school teachers to establish the role of theater in the lives of students. The educational and developmental influence of the theater of nature is determined, the preparation of children for this action is described.

Ключові слова: soft skills (м'які навички), учні початкової школи, театралізована діяльність, театр природи, розвиток, навички.

Keywords: soft skills, elementary school students, theatrical activities, theater of nature, development, skills.

Провідним завданням освіти в Україні є виховання багатогранної успішної особистості, яка здатна швидко адаптуватися до змінних умов, генерувати творчі ідеї, знаходити раціональний та ефективний вихід із будь-якої ситуації, проявляти лідерські уміння, сміливо відповідати за свої рішення та відстоювати власну думку. Одним словом, важливого значення для особистості ХХІ століття набувають soft skills (м'які навички), які є визначальними для майбутньої успішної діяльності особистості в суспільстві, спонукають рухатися вперед та бути в епіцентрі усіх подій. Розвивати м'які навички необхідно ще із початкової школи, адже молодший шкільний вік – є сенситивним періодом засвоєння нових знань, формування умінь та навичок кожної особистості. Використання театралізованої діяльності (проведення сюжетно-рольових, режисерських ігор, постановка п'єс, створення міні-театрів) є ефективним засобом формування soft skills, адже забезпечує активну взаємодію учнів, стимулює до спілкування та здатності знаходити індивідуальний підхід до кожного. Одним із видів театралізованої діяльності є театр природи, він допомагає дитині